

WB 12

WB 12

Living history

Palingaak meert af in Londen

Hoe gedraagt een palingaak zich op de Noordzee? Hoe zeil je een dergelijk grote houten platbodem veilig over de woelige baren? Elf bemanningsleden ontdekten het op hun reis naar Londen, waar ze afmeerden middenin de stad. Klaas Smit was aan boord en doet verslag.

Door: Klaas Smit, de foto's zijn gemaakt door meerdere bemanningsleden

boven: Statenjacht *Friso* lost het startschot voor vertrek, terwijl dochter Emma in *vintage* kleding vader Maarten Stuurman goede reis wenst

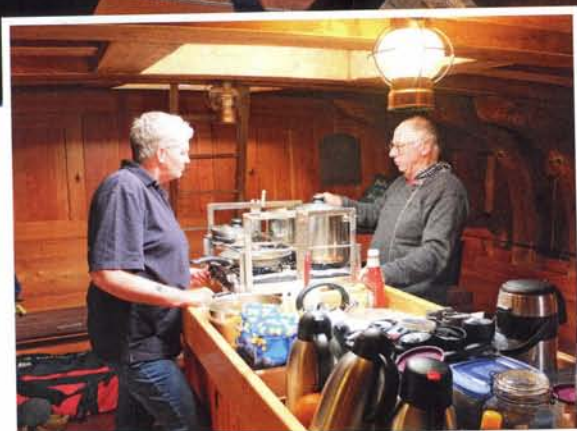
grote foto: Bereikt! De palingaak zeilt de monding van de Theems op zoals in vroeger dagen stuurman Jan Meines dat deed (inzet)

Op het Statenjacht *Friso* van de provincie Fryslân klinkt om half drie een schot. Honderden belangstellenden zien een fok van een grote aak omhoog gaan. Het is de *Korneliske Ykes II* die de trossen losgooit voor een lange reis naar Londen. Het lijkt wel of we meer dan tachtig jaar teruggaan in de tijd, toen de laatste palingaak de Noordzee overstak. Maar die is vast niet uitgezwaaid door een vloot ronde en platbodemjachten, motorboten, ja zelfs Optimisten en SUP-ers die met witte zakdoeken wuiven. Het afscheid duurt tot aan het Piel bij Gaastmeer, daar worden we losgelaten door het allerlaatste jacht en zijn we alleen. De reis is begonnen.

Naar zee

Met de stroom mee kruisen we het Marsdiep en het Schulpengat uit. De hele zondag proberen we vrij te komen van de Noorderhaaks. Een nieuwsgierige zeehond steekt zijn kop boven water, wij gaan weer overstak. Na tientallen slagen laten we de ondiepte achter ons. We schuiven nu wel op naar het westen, maar varen nog steeds ter hoogte van Den Helder. De palingaak is niet gemaakt om hoog aan de wind te zeilen. Zeventig graden, dat is wat we maximaal kunnen halen. Golven en stroom zetten de kop af en toe flink weg. In plaats van een zuidwestelijke koers aan te houden,

boven: Zonder talies is het helmhout niet te houden in de golven, maar Douwe Bootsma geniet

linksonder: In het stampende vooronder proberen José en Hein een maaltijd te bereiden, hét recept voor zeeziekte. Het vooronder biedt stahoogte, meer naar achter toe wordt die al snel beperkt tot nog maar 1,40 m, wat leidt tot veel geschaafde kruinen

Freerk Visserman, de meegereide visser van Heeg, gebruik een tijstop om zijn hengel uit te gooien

besluit schipper Maarten Stuurman dan maar om een westelijke koers te varen om zo de Engelse kust te bereiken en daarna af te zakken naar het zuiden. De wind waait nog steeds kracht 5 uit het zuidwesten en met een rif in het grootzeil zeilen we over stuurboord de nacht in. De zee bouwt langzaam op en wordt holler. *Korneliske Ykes II* hobbelt er prachtig overheen. De bewegingen worden steeds groter. De aak steigert door de golven.

Douwe staat al een poosje aan het roer, aan lij en in de stuurbak. 'Wat is dit prachtig,' zegt hij glunderend. Een half uur later zegt-ie dat nog een keer en houdt dat zo ongeveer zijn hele wacht vol.

Brommende bun

'Het zeilt heerlijk,' zegt Maarten. 'Deze aak is echt gemaakt voor de zee, we hebben nog geen vast water aan dek gehad. Wanneer de

bun begint te brommen, varen we onze maximale snelheid. Kijk maar eens hoe het water uit de bun wordt geblazen wanneer die boven water uitkomt. Het water komt er met een zucht uit en dat klinkt als een walvis. Geen idee hoe de twintig kilo levende aal die we symbolisch meenemen dat ervaart, maar wat een schip! We komen wel veel te noordelijk uit, ongeveer ter hoogte van Great Yarmouth. Het is niet anders.'

Maarten puzzelt op de route: wanneer kunnen we overstag en de koers van west naar zuid verleggen? Na het laatste gasveld, in de luwte van Leman Bank, gaan we over bakboord varen. De meelopende stroom helpt ons dan sneller naar het zuiden. We vermijden zo de banken met ondieptes dichterbij de kust. Bovendien blijven we op deze manier uit de grondzeeën, die daar ontstaan waar de diepte van vijftig meter ineens terugloopt naar vijf. Een goed overwogen plan, maar de weersomstandigheden beslissen anders. We blijven doorliggen over stuurboord.

Ondertussen meanderen we tussen de boorplatformen van een groot gasveld door. De noordelijke stroming zet ons steeds weg en telkens blijkt dat we niet uitkomen waarop we hadden gekoerst. Telkens komen we bij een andere doorvaart tussen twee platformen uit dan we planden. Indrukwekkende stalen constructies staan over het gasveld verspreid. 'Ik denk dat ik ringstekend de klui-verboom in één van die platformen kan prikken,' zegt Freerk Visserman als hij aan het roer staat. De fantasie gaat niet alleen met Freerk op de loop, iedereen is uitgelaten.

Geschiedenis schrijven

We zijn ons allemaal bewust van de historische betekenis van deze tocht. 'Wij ervaren als eersten na zoveel jaren hoe het is om met een aak vol paling de Noordzee over te steken,' zegt Rinus. Johannes komt bovendeks met het boek *De Friese Palingaken* van Jan Zetzema. Rinus: 'Ik ken dat boek van Zetzema uit mijn hoofd, maar als ik het straks thuis opnieuw lees, kijk ik er met andere ogen naar. Ik weet dan veel beter wat hij bedoelt.' Een aantal bemanningsleden verzamelt zich rond Johannes, die voor het gemak in een klapstoel is gaan zitten. Die hadden ze vroeger niet aan boord, maar in de 21ste eeuw maken wij onze eigen tocht. Foto's uit het boek worden bestudeerd en vergeleken met hoe het nu allemaal zit op de *Korneliske Ykes II*. Jan Zetzema had nooit kunnen vermoeden dat zijn boek als handleiding op "onze" reconstructie-aak zou worden gebruikt. Voortbordurend op de kennis van onze voorvaders, creëren wij onze eigen ervaringen en avonturen.

Maandagavond tegen zes uur Engelse tijd ontwaren we de contouren van de Engelse kust. We zeilen nu al meer dan 24 uur over dezelfde stuurboord boeg en zijn 17 mijl verwijderd van Engeland. Johannes begint over de fluittoon die we bij toenemende wind horen en hij raakt op dreef: 'Een gierende harde wind tussen fok en grootzeil, zorgt voor een angstaanjagend fluitend geluid langs het want. Als je in je kooi ligt, denk je dat het stormt. Je wilt niet,

je denkt dat het noodweer is. Maar je moet je kooi uit, want het is jouw wacht.'

Windstilte

Bij het krieken van de dag druppelt iedereen stuk voor stuk aan dek. De stemming is opperbest, melig zelfs. Vele opmerkingen en lachsalvo's rollen over elkaar heen. De wind is zwak en de halfwinder is gehesen. Klapstoelen verschijnen aan dek, de hengel

boven: Een deel van de bemanning bestudeert het boek over de laatste palingaken en vergelijkt het boek met het eigen schip

midden: Nic Compton maakte een luchtfoto

links: Na al het gepuzzel op de route heeft schipper Stuurman wel een borrel verdiend na aankomst

gaat uit en Freerk knoopt zijn hangstoel aan het want. We lezen wat en anderen slapen in de luie stoel of op de klui-verboom. José brengt de bak met koffiekannen en kopjes omhoog en we wanen ons op een vakantiecruise. Het is warm, truien gaan uit en onder de pijpen van korte broeken verschijnen witte onderbenen. Maar aan de horizon in het zuiden betreft het langzaam. De voorspelling is oostenwind, maar voorlopig hebben we niks. De halfwin-

der glijdt omlaag en de motor wordt gestart om een oppertje te zoeken. We ankeren bij Felixstowe: wachten op wind en gunstig tij, en in alle rust genieten van het avondeten. Met deze vlakke zee weten we zeker dat iedereen de voedzame maaltijd binnenhoudt. De lucht betreft steeds meer en de hoop op de voorspelde oostenwind, kracht 4 tot 5, blijft. Wanneer de stroom gaat meelopen, kunnen we weer ankerop. De wind is oost, nog niet hard, maar genoeg om goed vooruit te komen. De bewolking voor de boeg wordt dreigend en bouwt zich op tot een enorme rolwolk. De wind valt weg en is plotseling west. De zeilen gaan neer, net op tijd. Harde westenwind raast over dek en de regen valt met bakken uit de hemel. De rolwolk trekt snel verder naar het noorden, waarna de wind weer gewoon uit het oosten waait. We trekken de zeilen weer omhoog en zeilen tot in de haven van Harwich. We mogen afmeren naast een zeesleper met de belofte dat we de volgende ochtend

links: Op naar Londen. Met de vloed mee kan de palingaak een stuk de Theems opzeilen

linksonder: De levende paling zweeft in een groot net door de bun, anders vindt je die niet meer terug

rechtsonder: De elfkoppige bemanning is maar wat trots op het overzeilen van de aak

vroeg is het laag water. Tijd om te vertrekken want de Theems opvaren kan alleen met de stroom mee. In de monding van de Theems kunnen we nog een paar slagen maken, daarna wordt de Theems te smal; aftuigen en een uurtje of zes op de motor varen. Met een snelheid van acht knopen over de grond stomen we op het centrum van Londen af.

Het landschap wordt nu afwisselend industrieel en landelijk. Dichterbij de stad doemt de bebouwing op, een mix van klassieke bouwwerken en hypermoderne glazen wolkenkrabbers, waarin het financiële centrum huist. 'Jongens, na deze bocht zien we de Tower Bridge,' zegt schipper Maarten op enig moment. We zijn met trots vervuld als de brug in beeld komt. Vlak voor de brug, op vrijdag 21 juni om vier uur 's middags, meren we af bij de Hermitage Moorings, waaraan meer varend erfgoed ligt. We feliciteren elkaar en een enkele traan vloeit bij de stoere zeebonken. Met een glas Friese Beerenburg in de hand toosten we op het volbrengen van een gedenkwaardige reis. 🍷

om zes uur zijn vertrokken. We hebben vastgemaakt aan de Engelse wal!

Op weg naar de Theemsmonding

Stipt om zes uur gooien we los en zetten koers naar zee. Op naar de monding van de Theems. Buitengaats valt vrij snel de wind weg. We hebben drie keuzes: blijven drijven met de halfwinder op, voor anker gaan of motoren. Zeilen en motoren wisselen elkaar af. Als kwajongens zoeken Douwe, Johannes en Rinus vermaak, ze bouwen van een boom, twee reddingsboeien en een hoop lijnen een vlot voor een camera die alseen vistuig achter de aak wordt gesleept.

Vlak na de schemering neemt de wind plotseling toe, de regen stort op het dek. We kruisen, van top tot teen in onze zeilkleding gehuld, ten noorden van Oaze Deep, de "snelweg" voor zeeschepen. Het aantal snel voorbijvarende schepen neemt toe als het zicht af- en de wind toeneemt. Onze bestemming Queensborough ligt ten zuiden ervan. De laatste

paar mijlen pal tegen de wind in, dwars door de vaargeul, doen we veiligheidshalve op de motor. Om drie uur 's nachts meren we af aan het ponton van Queensborough. Op een bord bij het havenkantoor staat: 'No mooring 82 ft 25m Dutch Eel Barge ETA TBC'. Er is op ons gerekend.

De Theems

De douche van Queensborough maakt uren. Elf bemanningsleden hebben vlak voor vertrek voor het laatst onder de warme stralen gestaan. Nu is het tijd voor *Shit, shave and shower*, zoals ik dat een jachtschipper eens hoorde noemen. Overdag maken we schoonschip en hangen onze natte plunje te drogen. Het is prachtig weer en we vermaken ons prima. En hé, daar is mijn collega Nic Compton.

Hij stapt aan boord om voor Engelstalige tijdschriften een impressie te maken over onze gedenkwaardige tocht vanuit Friesland. En daar hoort ook een overnachting bij om het leven aan boord te proeven. Vrijdagochtend

PROGRAMMA IN LONDEN

Korneliske Ykes II was het vlaggenschip van het wereldcongres van de Sustainable Eel Group (SEG). De aak lag van vrijdag 21 juni tot zaterdag 29 juni in Londen. In die week stond op het programma:

- Vlaggenschip tijdens de open dagen van Hermitage Moorings
- Door de Tower Bridge varen naar de vroegere Dutch Mooring met daar vlak achter een kranslegging voor in het verleden omgekomen bemanningsleden
- Overhandiging bijbrief en foto aan het gemeentebestuur van Londen
- Tochtjes op de Theems met gasten
- Bezoek aan Billingsgate Fish Market
- Rondleiding in Greenwich
- Hosten receptie van de SEG